

ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้กับเด็ก

และเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว

และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553¹

ผกามาศ ไพรเถื่อน²

จากการศึกษาเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้กับเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีของหลักสากลเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมาย ในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนอย่างมีขอบเขต ซึ่งทำให้ผู้ศึกษา ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน รวมทั้งหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นมาตรการเสริมโดยนำมาใช้ควบคู่กับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ ซึ่งมีจุดเชื่อมต่อกับกระบวนการ ยุติธรรมกระแสหลัก 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาล และ ขั้นตอนก่อนการมีคำพิพากษา โดยอ้างอิงได้จากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนกับการลงโทษ³ และแนวคิด เกี่ยวกับ “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก”⁴ ซึ่งเป็นสิทธิต่างๆ ของเด็กที่จะก่อให้เกิดความผาสุกแก่เด็กในการ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข รวมถึงการให้ความคุ้มครองด้วย ฉะนั้นผลประโยชน์สูงสุดของเด็กควร ต้องได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรกเสมอ การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนจึงมุ่งเน้นการแก้ไขบำบัด

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาบังคับใช้กับเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาตุร ศิริยุทธ์วัฒนา และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิล สิริพิฑูร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม อินทรมย์พรชัย

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555),

หน้า 134 - 135.

⁴ มาดาลักซ์ ออรุ่งโรจน์, กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาของเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร :

โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 111 - 117.

ฟื้นฟู ซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative theory) อันเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative dispute resolution: ADR) สำหรับเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญาด้วยวิธีการที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดกล่าวมาร่วมมือที่จะหาทางแก้ไขปัญหานั้นนำไปสู่การฟื้นฟูเยียวยา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และชุมชนด้วยซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความแตกต่างกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน กล่าวคือมีกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น เด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา และผู้แทนชุมชน รวมทั้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความสำนึกในการกระทำความผิดของตนและปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ขณะเดียวกันผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย และได้รับรู้ถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนมีความเห็นอกเห็นใจ และพร้อมที่จะให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้กลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและแนวความคิดตามหลักสากล เช่น หลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนรับรองว่าเด็กมีสิทธิได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อจะได้มีการพัฒนานุคลิกภาพอย่างเต็มที่ เด็กควรเติบโตในครอบครัวที่มีความรักความเข้าใจ และสิ่งแวดล้อมที่ดี ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” (Convention on the Rights of the Child) ที่มีการยืนยันว่าในการกระทำความผิดทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก และกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (Beijing Rules) ซึ่งทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมสิทธิขั้นพื้นฐานจะต้องได้รับการคุ้มครอง กล่าวคือ สิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย สิทธิได้รับแจ้งข้อหาทันทีโดยตรงหรือโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย สิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิในการต่อสู้คดี เป็นต้น

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการนำมาตราพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ทั้งในเงื่อนไข หลักเกณฑ์ วิธีการ และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนยังมีข้อบกพร่องและปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้

⁵ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 47.

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเริ่มต้นกระบวนการในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 ซึ่งเป็นเครื่องมือคัดกรองเด็กและเยาวชนด้านแรกของการเริ่มต้นกระบวนการที่จะเปี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลัก โดยที่การเริ่มกระบวนการในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีเป็นอำนาจเด็ดขาดของผู้อำนวยการสถานพินิจเพียงคนเดียวเท่านั้นที่จะใช้ดุลพินิจวินิจฉัยว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ โดยไม่ต้องฟ้อง ในขั้นตอนนี้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กได้มีแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น เพื่อใช้ในการประเมินว่าเด็กและเยาวชนคนนั้นสมควรจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีได้หรือไม่ ซึ่งผลการประเมินแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ต่ำ กลาง สูง ผู้ที่ได้คะแนนผลการประเมินระดับต่ำเท่านั้น จึงจะสามารถใช้มาตรการดังกล่าวได้ แต่หากผลการประเมินอยู่ในระดับกลางหรือสูง เด็กและเยาวชนนั้นจะต้องถูกดำเนินคดีต่อไป ซึ่งการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวในการเข้าสู่กระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี จึงเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย และขัดต่อวัตถุประสงค์ในการมุ่งคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการเปี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก การให้อำนาจเริ่มกระบวนการแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจแต่เพียงผู้เดียวนั้น ทำให้ขาดการตรวจสอบถ่วงดุลของการใช้อำนาจ แต่ถ้าหากพิจารณาให้ชัดเจนแล้ว จะเห็นว่า แนวคิดแบบนี้ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นที่ตั้งเลย เด็กและเยาวชนควรได้รับการปกป้องคุ้มครองและพ้นไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดตามมา เช่น การมีตราบาป ซึ่งการพ้นจากระบบตั้งแต่ต้นโดยไม่ต้องโอนต่อไปให้หน่วยงานอื่น อาจเป็นหนทางที่ดีที่สุด

ประเด็นปัญหาที่สองเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหายในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีและขั้นตอนระหว่างพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้น ตามมาตรา 86 และมาตรา 90 บทบัญญัติในเรื่อง “ความยินยอมของผู้เสียหาย” เป็นเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดและมีความสำคัญในการพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะสามารถเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้หรือไม่ แต่หากปรากฏว่าเป็นคดีที่มีผู้เสียหายแต่ไม่สามารถติดตามตัวผู้เสียหายมาให้ความยินยอมได้ ผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะพิจารณาว่ากรณีนี้ไม่ครบเงื่อนไขที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีมาบังคับใช้กับเด็กและเยาวชนได้ จึงมีผลทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นกระบวนการต้นทางเริ่มแรกของการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ได้ หากคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแล้ว ซึ่งเป็นคดีที่มีผู้เสียหายแต่ไม่สามารถติดตามผู้เสียหายมาสอบถามความประสงค์ว่าจะยินยอมหรือไม่ได้ กรณีนี้จึงไม่สามารถนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือเยาวชนได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในขั้นตอนตามมาตรา 86 และมาตรา 90 จึงเกิดปัญหาในกรณีคดีที่ไม่ปรากฏผู้เสียหายหรือความผิดต่อรัฐ ซึ่งรัฐไม่ใช่ผู้เสียหายตามความหมายในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

พ.ศ. 2553 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4), 3, 4, 5 และมาตรา 6 เพียงแต่เป็นความผิดต่อรัฐเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1220/2557 ว่าเมื่อเป็นคดีอาญาแผ่นดินแล้วจึงเป็นคดีที่ไม่อาจให้ความยินยอมได้ ปัญหาในกรณีดังกล่าวจึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน เนื่องจากกฎหมายให้ความสำคัญกับความยินยอมของผู้เสียหายจนอาจทำให้คดีที่มีการกระทำความผิดที่ไม่รุนแรงกลับไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จึงทำให้เด็กและเยาวชนต้องเสียโอกาส

ประเด็นปัญหาที่สามเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 การดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 นี้ ไม่มีการกำหนดเงื่อนไขเหมือนกับมาตรา 86 และมาตรา 90 แต่อย่างใด ส่งผลให้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนพิพากษตามมาตรา 132 นี้สามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวางและใช้แทนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ได้ และด้วยวิธีการที่มีเงื่อนไขที่น้อยกว่าอาจส่งผลให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเลือกที่ใช้มาตรา 132 ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ซึ่งมีแนวคิดหลัก ให้ความสำคัญกับการแก้ไข ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือ หรือบรรเทา เยียวยา ผลร้ายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายรู้สึกให้อภัย ทำให้ทั้งสองฝ่ายยุติความขัดแย้ง เป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์และสร้างสัมพันธ์เชิงบวก

ปัญหาในการนำมาตรา 132 มาใช้อีกประการหนึ่ง คือ มาตรา 132 นี้ มีข้อกำหนดให้ศาลสอบถามผู้เสียหายก่อน ซึ่งการกำหนดไว้เช่นนี้อาจไม่มีประโยชน์เท่าใดนักเพราะกฎหมายเพียงแต่ให้ศาลสอบถามผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งผู้เสียหายจะยินยอมหรือไม่ยินยอม ก็ไม่เป็นเงื่อนไขในการนำมาตรา 132 มาใช้ แต่อย่างใด ซึ่งการกำหนดให้ศาลสอบถามผู้เสียหายนั้น อาจเป็นอุปสรรคจนทำให้ไม่สามารถนำมาตรา 132 มาใช้ได้ เช่น ในคดีความผิดอาญาต่อรัฐหรือคดีอาญาที่ไม่มีผู้เสียหาย

ประเด็นต่อมาสำหรับปัญหาในมาตรา 132 วรรคสอง กล่าวคือ “ในกรณีศาลเห็นว่าจำเลยไม่สมควรใช้วิธีการตามวรรคหนึ่ง ศาลจะส่งตัวจำเลยไปยังสถานพินิจหรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวจำเลยไว้ดูแลชั่วคราวหรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้น มีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์” ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกำหนดว่า “สถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย” หมายถึงที่ใด ยังคงมีการส่งตัวเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการในชั้นศาลซึ่งอยู่ในฐานะ “จำเลย” เข้าไปอยู่ในสถานพินิจ ในขณะที่เด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคสอง เป็นจำเลยที่ผ่านกระบวนการขั้นตอนพิจารณาคดีในชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว การที่ส่งตัวจำเลยตามมาตรา 132 วรรคสองเข้าไปฝึกร่วมกับเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับนั้น จะเห็นได้ว่ามาตรการคัดกรองเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษา และ

ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ลักษณะที่มาของผู้กระทำความผิดและวัตถุประสงค์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแตกต่างกัน มาตรการที่นำมาใช้ก็แตกต่างกัน แต่กลับให้เด็กและเยาวชนในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอยู่ร่วมกับเด็กและเยาวชนที่เป็นจำเลยที่อยู่ในขั้นตอนพิจารณาคดีในชั้นศาลและกำลังรอการพิพากษาคดี ซึ่งกรณีเช่นนี้จึงขัดกับหลักพื้นฐานของการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนเป็นสำคัญตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และขัดต่อหลักความเสมอภาค นอกจากนี้อาจเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เกิดปัญหาการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีระหว่างเด็กและเยาวชนขึ้น

จากการที่ได้ศึกษาถึงปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้แก่เด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จากแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว พร้อมทั้งเสนอประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการนำมาตรการดังกล่าวไปบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและรัฐธรรมนูญเพื่อลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล หรือเบี่ยงเบนคดีออกจากศาล (Diversion) ตลอดจนมีการยุติความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืนและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการเริ่มต้นกระบวนการในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ดังนี้

1.1 ให้ยกเลิกรูปแบบประเมินความเสี่ยงที่ผู้อำนวยการสถานพินิจนำมาใช้คัดกรองเด็กและเยาวชนเพื่อให้เข้ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นเพียงแค่การพูดคุยสอบถามเท่านั้น อันเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาค เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมโดยไม่คำนึงประโยชน์สาธารณะ และขัดต่อเจตนารมณ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก “เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ” ดังนั้นการพิจารณาข้อเท็จจริงในทางคดีควรมีที่มาจากการสอบสวนคดีอาญาประกอบด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณากำหนดมาตรการดังกล่าว

1.2 มาตรา 86 วรรคหนึ่ง การให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการ จากเดิม “อำนาจในการพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง”

แก้เป็น

“อำนาจในการพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษา
อบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพฐานะฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความคิดแล้ว ต้องพิจารณา
ข้อเท็จจริงในทางคดีที่มาจากการสอบสวนคดีอาญาประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเด็กหรือ
เยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง”

1.3 มาตรา 86 วรรคสอง อำนาจในการพิจารณาแผนของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการ
ได้รับแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว พนักงานอัยการ
มีอำนาจในการพิจารณาความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจและแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามที่บัญญัติ
ไว้ในมาตรา 86 วรรคสอง ดังนี้ จากเดิม “หากมีข้อสงสัย พนักงานอัยการอาจสอบถามผู้อำนวยการ
สถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้”

แก้เป็น

“หากมีข้อสงสัย พนักงานอัยการอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน
หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานอัยการจะทำการไต่สวนเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็ก
ในเบื้องต้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาได้”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหายในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีและขั้นตอนระหว่าง
พิจารณาคดีในชั้นศาล ตามมาตรา 86 และมาตรา 90

มาตรการแทนการพิพาทคดี ในกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในขั้นตอนตาม
มาตรา 86 และมาตรา 90 ที่วางเงื่อนไขว่า “ผู้เสียหายต้องยินยอม หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” และ
ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
ก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 5 (5) ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอม
ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและ
เงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5 (4) ที่กำหนดว่า ผู้เสียหายยินยอม
ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จึงเกิดปัญหาในกรณีคดีที่ไม่ปรากฏผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายถึงแก่
ความตาย จะเห็นได้ว่าไม่ได้มีการบัญญัติให้ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย และไม่ได้กำหนดกรณีใดบ้าง
ที่ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายสามารถดำเนินการแทนผู้เสียหายไว้ เพียงแต่ได้กำหนดว่าต้องเป็นกรณีที่
ผู้เสียหายยินยอมให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลย จะถือว่าบิดามารดา สามีหรือภรรยาของ
ผู้เสียหายเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย สามารถให้ความยินยอมแทนผู้เสียหายในการ
จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้หรือไม่ หรือความผิดต่อรัฐ แต่รัฐก็ไม่ใช่ผู้เสียหายแต่อย่างใด จึงเกิดปัญหาว่า
หากเป็นกรณีความผิดต่อรัฐจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้ได้หรือไม่ ดังนั้นการ

จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกรณีความผิดอาญาต่อรัฐหรือคดีที่ไม่มีผู้เสียหายและโจทก์ไม่คัดค้านแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายอีกต่อไป

2.1 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้เพิ่มบทนิยามความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังนี้

“ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ เช่น ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้จัดการแทนหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล หรือบุคคลที่ผู้เสียหายอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งอาจเป็นนายจ้าง เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายดังกล่าว และสามารถให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลยแทนผู้เสียหายได้”

2.2 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้บทบัญญัติเกี่ยวกับความยินยอมของผู้เสียหายในมาตรา 86 และมาตรา 90 ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556

แก้เป็น “ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหายต้องยินยอม หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย เว้นแต่คดีอาญาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน หรือในคดีอาญาที่ไม่มีผู้เสียหาย บุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้”

3. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ให้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ผู้ศึกษาเห็นควรเพิ่มเติม เป็นว่า “คดีที่จะดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนการพิพากษาคดี ตามมาตรา 132 ได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจดำเนินการตามมาตรา 90 ได้แล้วเท่านั้น”

3.2 ให้แก้บทบัญญัติในมาตรา 132 จากเดิม “ศาลสอบถามผู้เสียหายก่อน” ซึ่งการกำหนดไว้เช่นนี้อาจไม่มีประโยชน์เท่าใดนักเพราะกฎหมายเพียงแต่ให้ศาลสอบถามผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งผู้เสียหายจะยินยอมหรือไม่ยินยอม ก็ไม่เป็นเงื่อนไขในการนำมาตรา 132 มาใช้แต่อย่างใด

แก้เป็น “ในคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน หรือในคดีที่ไม่มีผู้เสียหาย ศาลไม่จำเป็นต้องสอบถามผู้เสียหายก่อน”

3.3 ให้มีการแยกจำเลยตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 132 วรรคสอง กรณีที่ศาลส่งไปควบคุมตัวเพื่อฝึกและอบรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ออกจากเด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรมในส่วนแรกซึ่งยังไม่ถูกฟ้องว่าได้กระทำความผิด และจัดหาสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเพื่อใช้ในการฝึกปฏิบัติเพื่อรองรับกลุ่มจำเลยที่มาจาก มาตรา 132 วรรคสอง อย่างเป็นสัดส่วน และแยกต่างหากออกจากเด็กและเยาวชนในสถานแรก เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาพฤติกรรมเลียนแบบ

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรม

และชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

มาตาลักษณ์ ออรุ้งโรจน์. กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน.

กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

อังกริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.